ЄВРОПА 01.10.2024 | Барбара Тот

Австрійські ультраправі перемогли, але чи будуть вони керувати країною?

В Австрії може з’явитися трипартійна коаліція. Якщо тільки консервативна Народна партія не передумає.

Результати парламентських виборів в Австрії були цілком передбачувані, принаймні, вони нікого не шокували у Відні. Ось чому знадобилися заголовки в іноземній пресі, що описують історичний і політичний вимір справжньої перемоги Австрійської партії свободи (FPÖ) як поворотний момент (Neue Zürcher Zeitung) і «вибух правого крила» (Bild-Zeitung).

29 відсотків – найвищий результат FPÖ на національних виборах в Австрії. Лідер партії Герберт Кікль, якого навряд чи можна назвати харизматичним народним лідером, перевершив найкращий на сьогодні результат Йорга Гайдера 1999 року – трохи менше 27 відсотків. Гайдера вважають «зразком для наслідування» всіх нинішніх правих популістів у Європі. Кікль, навпаки, почав свою кар’єру як спічрайтера і раніше вважався радше стратегом другого плану, ніж лідером.

Цю очевидну перемогу в Кікля вже не забрати. Незалежно від того, поведе він партію в уряд чи в опозицію, перевага буде на його боці. «Ми подаємо руку, – заявив він у ніч виборів, – кожній партії». Безумовно, вибори до Національної ради 2024 року сповнені історичних надцінностей – як у позитивному, так і в негативному сенсі – і знаменують новий етап для Третьої республіки.

Чи був би успіх більшим, якби у FPÖ був більш харизматичний кандидат? Це вже перший урок, який слід винести з австрійського «правого вибуху»: авторитарний, тенденційно недемократичний, антиелітарний, протестний проєкт FPÖ тепер підживлюється зсередини і не так сильно залежить від лідера. Партія остаточно перетворилася по-справжньому на «народну» зі стійким електоратом, представленим у всіх соціальних верствах і статях.

Лише в містах її позиції слабші.

Лідер Соціал-демократичної партії Австрії (SPÖ) Андреас Баблер спробував вдихнути життя у свою партію за допомогою лівого популізму

У 1999 році, коли Йорг Гайдер зробив FPÖ по-справжньому великою, перше місце все ж посіла SPÖ. Через чверть століття співвідношення сил кардинально змінилося. Соціал-демократи тепер посідають лише третє місце і мають історичний мінімум – трохи менше 21 відсотка. Лідер SPÖ Андреас Баблер спробував вдихнути життя у свою партію за допомогою лівого популізму, але марно. Йому лише вдалося подолати психологічно важливу позначку в 20 відсотків. В Австрії соціалізм завжди досягав успіху тоді, коли був більш центристським і поміркованим, ніж інші соціал-демократичні партії в Європі. Лівий курс Баблера залишився невизнаним.

Парадоксально, але Баблер, дитя робітничого класу, не зміг набрати очки у своєї цільової групи. SPÖ практично не переманила виборців FPÖ (тільки 29 тис. з 1,03 млн виборців). Вона перемогла насамперед у міських округах, де мешкають «бобо» – освічена, космополітична, ліва богемна буржуазія, яка зазвичай голосує за «зелених», але цього разу тактично перейшла до SPÖ.

Ще напередодні виборів впливова віденська регіональна організація SPÖ натякала, що вважала за краще б припинити експеримент із Баблером якомога швидше. Але це буде непросто: Баблер вніс зміни до статуту партії, які передбачають пряме обрання голови всією партійною базою. Щоб його змістити, спочатку потрібно організувати свого роду внутрішньопартійний референдум. Якщо 10 відсотків членів партії будуть «за», тоді партійна рада зможе висунути альтернативного кандидата. Будь-хто, хто збере 1500 підписів, може балотуватися. Потім відбудеться голосування, і якщо жоден із кандидатів не отримає більшості, буде проведено другий тур.

Висновок: соціал-демократи, які загрузли в міжусобицях і висунули не центриста, а радикала, не змогли стати сильною альтернативою правому популізму. Лейбл «екстреміст», яким Баблера охрестили його опоненти, зіграв свою роль. Можливо, поміркований кандидат був би кращим вибором. Від ідеї напряму переманити виборців правих популістів краще відмовитися – принаймні, в Австрії.

Мабуть, поміркований кандидат був би кращим вибором

Це відчула й Австрійська народна партія (ÖVP), яка минулої неділі зазнала найбільших втрат за всю свою історію. Лише 19 тис. виборців перейшли безпосередньо від FPÖ до ÖVP, незважаючи на те, що лідер партії Карл Нехаммер активно експлуатував імідж канцлера та копіював «праві гасла» FPÖ на тему безпеки й міграції, хоч і в м'якшому тоні.

Самонавіювання до кінця не допомогло. На заключному заході передвиборчої кампанії ÖVP у п'ятницю говорили про «фотофініш» після «перегонів на вибування». Але передбачуваних перегонів нарівні між ÖVP і FPÖ, що підігріваються опитуваннями, насправді не було. З результатом у 26 відсотків ÖVP значно поступилася, опинившись на другому місці. Це на 11 відсотків менше, ніж у 2019 році, і втрата першого місця. Було очевидно, що Карл Нехаммер не зможе повторити успіх Себастьяна Курца. На відміну від SPÖ, в ÖVP поки що зберігається вірність лідеру.

І що тепер? Кікль – і переможець, і водночас ні, оскільки ніхто не хоче створювати з ним коаліцію. Навіть ÖVP, яка категорично відмовилася від коаліції не тільки з його партією, а й із ним особисто. На їхню думку, він радикалізувався під час пандемії і становить загрозу для демократії. Таким чином, в Австрії є «брандмауер» у вигляді тристоронньої коаліції з ÖVP, SPÖ і ліберальної партії NEOS. ÖVP і SPÖ можуть, станом на понеділок, створити незначну більшість – 93 зі 183 мандатів – у парламенті та сформувати щось на кшталт середнього коаліційного уряду проти самопроголошеного народного канцлера Кікля. Найімовірніше, вони заручаться підтримкою NEOS (дев'ять відсотків) – і не «зелених» (вісім відсотків), з якими ÖVP досі керувала в малій коаліції, що їх не задовольняє.

Ласкаво просимо у світ трипартійної коаліції, Австрія! Щоб не виглядати канцлером коаліції невдах, канцлеру Нехаммеру доведеться розробити сильну програму реформ. Поки що він не проявляє особливого бачення і творчого підходу.

Не виключено, що в кінцевому підсумку ÖVP відмовиться від свого принципу «тільки не з Кіклем» і вирішить, що можна було б співпрацювати з FPÖ, якщо їм передадуть ключові посади в міністерствах фінансів, внутрішніх справ і юстиції. Австрійська промисловість ще до виборів висловила схвалення синьо-чорному економічно-ліберальному проєкту. Президент Асоціації

промисловців Георг Кнілль вважає, що SPÖ при Баблері «завдає шкоди економіці».

Таким чином, передвиборчі перегони завершено, але боротьба за владу тільки починається. Тема Третьої Республіки може здатися перебільшеною. Але якщо розглядати основою Другої Республіки Австрії Велику коаліцію, конкорданс-демократію, примирення інтересів між колись великими партіями SPÖ і ÖVP, то все це остаточно завалилося на цих виборах до Національної ради.

Барбара Тот

Барбара Тот (Barbara Tóth) - письменниця і журналістка. Вона працює редакторкою у віденському журналі Falter і є авторкою публікацій про політику та медіа.